

meriti? On se žrtvuje v največjih slučajih za ženo in otroke, in kdo more reči, da morajo žena in otroci trpeti, ker je mož in oče — učitelj! Nikdar ne pridri prehitro svet s prokletstvom nad učiteljstvo, če nisi še nikdar bil žrtev obstoječih razmer in še nisi okusil njih ostrine. Obrnimo torej orožje protirazmeram samim, ki provzročajo take nemoralne slučaje. Vso moč moramo uporabiti v to, da priborimo za učiteljstvo zakon, ki mu bo dovoljeval biti odkrit in pošten značaj — ne da bi moral pitem žrtvovati svojo eksistenco.

Nikdar se ni pokazala potreba takega zakona tako kakor v sedanjosti. Danes je političko prepričanje učitelja merilo za njegovo ocenjevanje od strani predpostavljene oblasti. Tako se vzgojuje hinavstvo, ki posebno na ustanovitvene kaj demoralizuje vpliva. Premnogo, žal, se jih je našlo v vrstah učiteljstva, ki v javnosti ližejo noge slučajno vladajoči politički stranki, ki pa v zaupnem krogu to stranko proklinjajo in se na ta način opravičujejo, da slepijo sleparje. Kam vodijo take razmere in kaj bo z učiteljskim stanom, ki ima v rokah šolstvo, deca, narod — človeštvo?

Pač pridejo drugi časi in druga politička stranka na krmilo. Toda, ko pride druga politička stranka na površje, bo ta stranka gojila političko zaščeno in tudi ona bo uporabljala političko prepričanje kot merilo plačila pod pretvezo, da na ta način popravi storjeno krivico. Demoralizujoč vpliv na duševno in materialno slabše člane učiteljstva se bo nadaljeval in tako ne pride učiteljstvo iz te moralne zagate nikdar ven.

Da bi se pa učitelj popolnoma izključil od vsakega političkega, prosvetnega, narodnega delovanja, ta zahteva je pa popolnoma nemogoča in moramo reči onim, ki to zahtevajo, da ne pojmujejo položaja in razmer, v katerih se nahaja učiteljstvo, da jih nočejo razumeti in v svojem fanatizmu zahtevajo od učiteljstva nekaj povsem nemogočega in pretiranega.

Ne učiteljstvo, temveč oblastva bi ne smela gojiti one strankarske politike in bi bil že skrajni čas, da se vlada zgame in napravi konec temu početju. Saj ne zahtevamo nikakih strankarskih koristi, temveč hočemo, da bodi temu postavni konec, hočemo objektivnega, pravičnega presojevanja za vse.

Javnost pa naj prej uvažuje dejanski položaj, v katerem se nahaja učiteljstvo, in naj potem obsoja one, ki so vsega krivi, ne pa njih, ki trpe pri tem zaradi krivičnih razmer. Moralna dolžnost naprednega časopisja je, pojasniti širši javnosti položaj učiteljstva. Naj ponatisne v svojih listih ta članek in tako brani čast učiteljskega stanu! Dixi.

K preosnovi dež. šolskega zakona na Kranjskem.

Znano je, da so „Slomškarji“ stavili na Brezjah za preosnovo dež. šol. zakona iste zahteve, ki smo o njih že zdavnaj govorili in se torej oni, v tem pogledu z nami načelno stri-

njali. To nam je končno vseeno, a zanimivo je vendarle, ker nam kaže, da so se to, kar je pametno, naučili od nas!

Tedaj je zborovanju predsedoval in zagovarjal koristi in zahteve učiteljstva tov. Jaklič. Navzoč je bil tudi tov. Ravnikar. Zahteve so bile sprejete in ni ugovarjal niti tov. Jaklič niti Ravnikar in se tudi ni oglasil katerikoli drugi klerikalni poslanec.

Prišli so v deželno zbornico. Tu je predložil večinsko klerikalni šolski odsek ravno nasproten načrt za preosnovo, kakor so to sklenili in zahtevali „Slomškarji“. Tovariš Gangl je zagovarjal prave koristi učiteljstva in šolstva in se potezal za prav iste zahteve, ki so jih stavili zborovalci „Slom. Zveze“, ki ji je predsedoval Jaklič, ker so pač to naše stare in skupne zahteve. Tov. Gangl je stavil tudi izpreminjvalne predloge z ozirom na naše zahteve, ki pa so popolnoma enake zahtevam „Slomškarjev“, kakor so to povedali na svojem romanju na Brezjah. Zgodilo se je pa, da so klerikalni poslanci, z njimi Jaklič in Ravnikar glasovali proti vsem tem predlogom, torej tudi proti zahtevam „Slomškarjev“.

Iz tega posnemamo lahko sledeče:

1. Da so „Slomškarji“ molili na Brezjah za prave koristi učiteljstva ter se v teh zahtevah niso ločili od nas, kjer so se jih naučili.

2. Da je njih predsednik pred njimi bil zanje, za hrbtom pa glasoval proti njih sklepom.

3. Da so isto storili drugi klerikalni poslanci in odbornik „Slom. Zveze“ Ravnikar.

4. Da so kler. poslanci ravno tako prijatelji „krščanskega“ učiteljstva kakor naprednega.

5. Da imajo „Slomškarji“ planke na očeh, ker ne vidijo še sedaj, kako prijatelji šolstva so klerikalci, oziroma klerikalizem.

6. Da ne poznajo načel klerikalizma in so politički slepomišarji.

7. Da morajo imeti precej trdo kožo, ker take zausnice prenašajo in prebavljajo.

8. Da so sila nedosledni, ker o protislovju svojega predsednika in o delu klerikalnih poslancev niso niti besedice črhnil.

9. Da se niti ne zavedajo, da so prejeli od kluba S. L. S. že tri brce, prvič pri zahtevi in glasovanju zaradi plač, drugič pri zahtevi in izpremembi dež. šolskega zakona in tretjič, ko je njih deputacija doživela tako odkritosrčen sprejem, kakor ga ji je napravil dr. Lampe.

10. Da jih ne zmožuje nobena stvar več, tudi to ne, da je v zadnjem zasedanju padel predlog za 32%, oziroma 25% drag. doklado in za 35 letno službovanje z glasovoma Jakliča in Ravnikarja!*)

Klerikalna ljubezen do učiteljstva.

V 2. št. letošnje „Gorice“ so nam klerikalni mogotci zapovedali jako strogo molčati ali pa ljudstvu tako „resnico“ razlagati, ki je podivjancem v črnih sutanah všeč.

*) Sedaj je bilo razmerje glasov: 22 za — 24 proti, če bi glasovala Jaklič in Ravnikar za, bi bilo 24 za in 23 proti — torej bi bili vsi predlogi sprejeti! Da nima učiteljstvo nič, naj se zahvali — dvema učiteljema! Uredn.

To je pač tragika njegovega značaja, a spoznanje mu je prišlo prekasno.

V četrtem aktu se vrši napovedano zborovanje. Malodušnost se poloti Jermana že pred njegovim začetkom. S svojo nerodnostjo še bolj razjari nahujskano množico. Zborovanje korča v pretepu Ravnjenega Jermana reši Kalandar.

In tako se zgodi, da Jerman potrži zaradi neuspeha, nasičen gnusa do življenja, kloni slednjič ponosno glavo. Mati mu leži na smrtni postelji, njegovo premeščanje v planine je gotova stvar. V tem duševnem razpoloženju se še enkrat sreča s Kalandrom. Žilavi mož ni odnehal, ni ga strašil prvi neuspeh; pridobil si je k trem somišljenikom še nove štiri. A Jerman je vrgel že orožje od sebe. „Daj mi roko!“ reče še Kalandru. „Za dve moji! Ta roka bo kovala svet... Ne, jaz ne bom več zboroval. Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slovelo življenje, moja so odpovedala... star sem in zaspan...“ In dalje: „Rajši bi, da me je upihnila burja, dokler sem gorel... žalostno je, sam v sebi zaspati... ugasniti v praznoti, luč brez olja.“

Pretresljiv je sklep tega slednjega akta. Že seže obupan po orožju, da bi končal svoje življenje. Zdrami ga klic umirajoče matere, klic v noči k njemu prihitele Lojzike. Našel je „dušo, dekle, ženo!“ Pisatelj nam je s tem slednjim vzklikom Jermana pustil tesno spranjo upanja o nadaljni usodi junaka. Našel je ženo, sprejel materin blagoslov, morda mu je prišlo spoznanje tega, kar Martin Kačur ni mogel umeti, namreč, da žive ljudje „sami zase in za svojo družino“, mogoče se mu je odprla tudi pot v novo življenje, pot, na kateri pa je bržkone srečal druge ideale kakor te, ki se je zanje boril dosedaj Morda!

Drami se z umetniškega ozira ne more očitati niti najmanjše hibe. Enotnost časa in dejanja, sploh vse je tu; razvitek živahen, dvogovor dovršen, dolgovernost ne poseza v dramo. Umetvor je naravnost pisan za oder; igrali ga pa menda ne bodo tako hitro kje zaradi strankarskih ozirov, ki prevladujejo, žalibog, vse pausoge naše umetnosti.

Na vsak način nudi ta drama neprijetno več užitka kakor, recimo, Oton Ernestov „Lanovec“, ki je za neučitelja deloma ali celo celoma prava puščava dolgočasnosti. Radostno

Kdo bi ostal takemu apelu dolžan odgovora? V 3. letošnji številki našega bratnelja je izšel primeren odgovor na tako nesramnost diktiranja, kaj smemo ali česa ne.

Seveda je ta članek spravljen sedanje osrečevalce Goriskega v slabo voljo.

Odgovor ni izostal. Bil je naravnost fulminanten.

V 7. letošnji številki ima pod naslovom „Liberalnemu učiteljstvu“ nad dve koloni dolgo skrupucalo, v katerem laže, da smrdi do neba.

Hvali se z delom za ljudstvo, ki ga oni opravljajo, članek v „Tovarišu“ imenuje „gnojnico“. Dalje kvasi, da se je izrazil kak liberalni učitelj, menda v Indiji Koromandiji, da bo to glasovalo za tistega, ki več da.

Potem nam ta res usmiljeni novodobni prerok očita šarlatanstvo ter vali krivdo naše mizerije na dejstvo, češ, preveč obiskujete kraje, kjer zunaj veja visi.

On pravi, in verjeti mu moramo, ker on je nedosegljiv, resnicoljuben, katoličan, ki ga ne dosežemo niti do gležnjev, da kričimo samo zato, da bi imeli večje plače, a za delo da nam ni mar.

V omenjenem članku da se je psovalo naše dobro, katoliško ljudstvo, oh, to je ginljivo.

Seveda nam grozi, da nam pokažejo že oni robe. Groze nam v zadnji številki tega tako katoliškega glasila, da nas izstradajo. To je vse res lepo.

Taji, da bi bili oni zmagali pri volitvah z denarjem ter se boji, da nas bodo šele zdaj Nemci in Italijani imeli za prave norce in duševne reve, če bodo zvedeli za to psovanje, kakor imenujejo članek, za to žaljenje njihovega tako dobrega ljudstva.

Vredna ni odgovora taka pisava. Saj je pisana le za backe, ki ne smejo nič drugega čitati drugače jih vzame vrag.

Pošteno ljudstvo — pa ne tiste fanatizovane klerikalne reve — tega itak ne bere, ker se mu stadi to hvalisanje sebe in poniževanje nasprotnikov.

Ti megalomani že res ne vedo, kje se jih glava drži od same ošabnosti. Če nekatere njih zastopnike v deželni zbornici Lah poglejajo, pa imajo gradiva za dovptje baš kakor dovolj. Če bi po tedi sodili duševni nivo našega ljudstva, bi sodba ne bila več ugodna. Saj pleše z njimi stari Pajer kakor hoče. Še celo debeluhar Gregorčič se vrtil po tistem taktu kakor kakšna vrtavka.

To vam je prizor za bogove, kako jim stari lisjak nastavlja pasti, a ti tako za ljudstvo vneti možje, med katerimi se nahajajo nekateri, ki preminjajo političke barve kakor kameleon, lepo kimajo, pa gre kakor namazano.

Seveda ni ta sodba splošna, saj je tudi člankar v „Gorici“ priznal, da so med liberalnim učiteljstvom tudi izjeme.

Poštenjaki se najdejo povsod, a zvonec nosijo navadno politički šarlatani, ki jih imajo katoliki več kakor dovolj.

Hočete resnico! Zakaj je sami ne cenite prav nič? Če vam pride še tako neumen članek v roke, ga priobčite. Sicer delajo to vsi naši manjši listi, ker nimajo sredstev in zmognih moči za urednike in poročevalce.

Toda — erare humanum est.

Oai vzorni katoličani bi morali paziti na hčerko božjo, a jo prezirajo, da tega niti čifut

ne dela tako. Da je ljudstvo po razmerah, ki ste jih ustvarili ravno vi, popolnoma zmešano demoralizovano, je jasen dokaz uspeh gonje proti ugledni rodovini Štrekelj (prosim pa tovariša oproščenja, da moram segati po zgledih).

Ako vprašate po Krasu ljudi, zakaj ne mara več za poslanca te rodovine, odgovore, da zato, ker se piše Štrekelj. Ne bom nikogar zagovarjal, toda kak krik bi zagnali vi, zaščitniki javne morale in resnice, ko bi preiskovali tudi mi življenje premožnih vaših pristašev ter obešali malenkosti na veliki zvon, kakor ste delali vi v boju proti imenovani družini.

Ne bom hvalil napredne stranke, ker dobro vem, da nisem njen agitator ter stojim na stališču, da bodi učitelj najprej vzgojevalec, potem šele politik.

Kako opravičite nastop svojih tovarišev na Tirolskem, ki so povišali sicer plače učiteljstvu, a so v pokritje večjih izdatkov namesto 1.000.000 deli v proračun 2¹/₄ milijona, le da bo ljudstvo še bolj hujskano, na požrešne učiteljske pare! Seveda, vi ste vzorni katoličani, nesebični, ljubite vse enako ter želite, da bi se vrnili stari časi, ko je bil debeli župnik kraj v vasi, a njegova kuharica namestnica, pred katero so se morali valjati ubogi učiteljski mežnarji.

Na Nižjem Avstrijskem ste vzgojili med učiteljstvom klečeplazce — „Knierutscher“ jih je imenoval sam dr. Lueger!

Kaj vam mar, če je vaš pristaša ateist, če je nemoralnež, le da je z vami, pa je dobro. Saj bi lahko navedel Darwinista, ki je predsedal. Ko je trgjal hlače po klopih, je pljuval če je srečal duhovnika. Zdjaj je „katolik“, da je veselje. Če bere „Tovariša“ morda kje na skrivaj, bo že vedel, kako in kaj, saj ni dolgo na službi.

Drug tak tip je bil v nevarnosti, da mu odnese preiskava službo ter ga potisne v luknjo. Postal je klerikalec, predsedal je, pa je bilo dobro.

Sicer se dobe taki tipi tudi drugod, a nikjer ne v tolikem številu kakor pri vas. Potem pa bevske o skrbi za ljudstvo, o delu zanje. Zgodovina je grozna sodnica vašega delovanja.

Od same vnetosti za kraljestvo božje bo Španije kmalu konec.

Spoznanje sili med ljudske mase. Zaveda se, zato mu vi mašite oči z lažjo o krščanstvu svojem, o skrbi za njih blagor.

Bili so katoličani, da, pravi Kristovi nasledniki, toda ne zdaj. Tam pred stoletji. Zdjaj morajo pravi njegovi namestniki vegetirati, uzde imajo v rokah pobeljeni grobovi.

Sami, nehote ob skrbi za svoj žep, ki ga nam očitata, rušite in izpodkopujete sebi tla. Če nam grozite s sestradanjem, tudi dobro, pa bomo stradali, a tudi vašega gospodarstva temelji bodo škripali in se majali, dokler se ne podere vse skupaj. Ko bi pri vas bila ljubezen in resnica doma, potem bi bilo drugače. Tako pa; dober tek s prebavljanjem neznačajnežev, ki bodo polnili vaše vrste v strahu za žep, pa jim pokažete figo kakor na Kranjskem.

S tem končam enkrat za vselej. Kričite in bevskejte, se že izkričite!

Argus.

bi tedaj pozdravil — in z mano vse resno misleče učiteljstvo fakično uprizoritev te — „naše“ drame

Psihologično je drama povsem utemeljena. Zgodovinsko pa večalimanj jako resnična. Poznam namreč tudi jaz učitelje-sošolce, prave liberalne Rodomonte, ki so ob prvem vetru potegnili plašč po drugi strani ter celo ustanavljali „slomškova“ uč. društva. Generalizoval pa nihče ne bo teh učiteljskih tipov iz „Hlapcev“. Imamo med nami tudi mož, ki so jim zabelejni žganci niso istovetni z nazori. Ti možje, seveda, čakajo še svojih dramatiških pisateljev.

S „Hlapci“ je poslal Cankar v našo domovino drugi poziv slovenskemu učiteljstvu, da se jame resno baviti s socialnim vprašanjem. Domovina rabi čilih mož; rabi ljudi, ki se ne bodo vdajali brezplodnim sanjam, ki bodo vedeli kam, kod in kako. Ljudi rabi, ki jim Martin Kačur in Jerman ne bosta v zasmech, a tudi ne v zgled. Ljudi, ki bodo pisali nadaljno zgodovino slovenskega učiteljstva v računsko knjigo in ne v sanjske bukve. Dobro je navdušenje, boljše je spoznanje. Can-

kar kliče slovenskemu učiteljstvu svoj memento, učiteljstvo bo razumelo in se zamislilo. Spoznalo bo svoje hlapčevanje in izvajalo posledice.

Evo hipne misli, ki so me prevladale, ko sem Cankarjevo delo hlastno prebral. Zamisliti se nad tem delom je dolžnost vsakega trezno mislečega učitelja.

Škedenj pri Trstu, 9. februarja 1910.

Ferdo Plemič.

Pisma iz onstran groba,

Piše pokojni Afron Voljniš, priobčuje Florijan Švon.

II.

Dragi Čiro!

Včeraj Ti je pravil Švon, da sem mu pred osmimi dnevi pisal pismo. Ti si se mu smejal, ker poznaš njegovo lovsko, humoristiško žilo. Zato si mu tudi rekel: „Ne boš Jaka kaše pihal! Tvoji lovski latinščini vsa čast, tu laik prav lahko sede na Tvoje limanice, s Tvojimi pismi iz onstran groba, pa si ne boš pridobil slave, najmanje pri nas juristih ne.“